

УДК 37.011.31(73)

ВПЛИВ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРОФЕСІЙНИХ АСОЦІАЦІЙ НА ЯКІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Світлана Тезікова

У статті розглянуто вплив американських неурядових організацій на розвиток педагогічної освіти через колективне визнання професійних вимог до претендентів, визначення необхідних навчально-матеріальних умов щодо здійснення навчання, оцінювання якості кадрового складу, систем та процесів. Постійний пошук консенсусу між офіційними органами освіти державного і місцевого рівнів, громадськими організаціями та професійними об'єднаннями відбувається навколо програм професійного розвитку вчителів, співпраці зі школою, стратегічних завдань щодо удосконалення педагогічної діяльності.

Ключові слова: педагогічна освіта, підготовка вчителя, професійні асоціації вчителів, акредитація навчальних закладів, сертифікація вчителів.

Реформи у професійній педагогічній галузі, спричинені сучасними умовами розвитку суспільства, потребують ретельного аналізу, зважених рішень та раціонального розподілу відповідальності як із боку державних установ, так і недержавних організацій. Центром порівняльних педагогічних досліджень Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя здійснено дослідження професійного розвитку вчителів у американських асоціаціях освіти, результати якого можуть бути актуальними під час пошуку ефективних форм удосконалення педагогічної освіти України [1].

У роботах вітчизняних науковців відображено основні підходи до дослідження педагогічної діяльності за такими напрямками: педагогічна майстерність (І. Зязюн); соціально-педагогічні питання розбудови школи (С. Гончаренко); неперервна професійна освіта (Н. Нічкало); соціально-педагогічні умови професійного становлення вчителя (М. Сметанський); розвиток професіоналізму молодого вчителя в системі післядипломної освіти (Б. Дяченко).

Не залишаються поза увагою дослідників і проблеми зарубіжної педагогічної освіти: професійна підготовка вчителів у Західній Європі (Л. Пуховська); освіта дорослих у скандинавських країнах (О. Огієнко); неперервний професійний розвиток учителів Канади, Великої Британії, США (Н. Муқан); підходи до організації навчального процесу в системі підвищення кваліфікації вчителя у США (І. Велікова, Т. Чувакова); розвиток педагогічної освіти США у другій половині ХХ століття (Т. Кошманова); тенденції реформування освіти в контексті глобалізації (А. Сбруева); підготовка вчителів у школах професійного розвитку (М. Нагач); трансформація функцій учителя в інформаційному суспільстві (І. Гушлевська).

У США також інтенсивно ведеться наукове розроблення проблем

педагогічної професії, підвищення професіоналізму та поліпшення соціального статусу вчителя (Д. Гудлед (D. Goodlad), Л. Дарлінг-Хеммонд (L. Darling-Hammond), Р. Елмор (R. Elmore), Д. Равич (D. Ravich) та ін.). Результатом пошуку стало визнання провідної позиції вчителя у підвищенні якості освіти, що пов'язується з об'єднанням фахівців навколо професійних питань.

У цій статті маємо за мету розглянути вплив американських професійних асоціацій на якість педагогічної освіти.

Енциклопедія американської освіти визначає *педагогічну освіту* (англ. *teacher education*) як професійну підготовку, яка здійснюється засобами формальної (*formal*) та неформальної (*non-formal*) освіти, передуює професійній діяльності фахівця [5, с. 1101].

Інше зарубіжне довідкове видання під *педагогічною освітою* визнає цілеспрямовану діяльність з підготовки вчителя чи удосконалення його раніше сформованих професійних умінь. Педагогічна освіта (*teacher education*) та практична підготовка вчителів (*teacher training*) передбачають поєднання теоретичного навчання, керованої педагогічної діяльності та професійного розвитку впродовж кар'єри [9, с. 504]. Слід зазначити, що до середини ХХ століття у зарубіжній науковій літературі активно вживався термін *teacher training*, який у результаті еволюції педагогічної освіти, як суспільного та культурного явища, розширився у зв'язку зі змінами професійних функцій вчителя, визнанням актуальності теоретичного знання та дослідницьких умінь у структурі його професійної компетентності, поширенням університетських педагогічних програм. На сучасному етапі *education* (укр. *освіта*) та *training* (укр. *тренування, підготовка*) розглядаються дослідниками як дихотомічна пара, тобто дві протилежні складові частини цілісного процесу. Перше поняття є більш загальним та пов'язане з теоретичним знанням, друге – має вужче значення та передбачає формування практичних умінь [8, с. 12].

Зазначимо також, що за міжнародною термінологією під формальною освітою розуміють освітні процеси, які реалізуються навчальними закладами та передбачають підтвердження офіційними документами (атестати, дипломи, сертифікати). До неформальної освіти відносять послуги, які надаються громадськими організаціями, професійними об'єднаннями, навчальними центрами та закладами спеціального спрямування (школи мистецького і спортивного напрямів, приватне навчання, підготовка до екзаменів тощо). Позаформальна освіта (*informal*) вважається найстарішою формою, хоча вона рідко сприймається як процес навчання. Йдеться про освітні можливості щоденного життя: телебачення та інші засоби масової комунікації, зустрічі з авторитетними, цікавими, корисними людьми, вплив інформаційних технологій тощо [4].

Професійні асоціації належать до неформальної освіти. Вони є добровільним об'єднанням фахівців, які спрямовують свою діяльність на досягнення спільно визначених цілей на засадах співпраці та професійного діалогу, передбачають вплив на значну кількість людей, зосереджуються на пошуку оптимальних шляхів розвитку суспільних та професійних явищ. У різних регіонах світу діяльність та методи роботи асоціацій відрізняються. Так,

у країнах з централізованою системою управління, до яких належить Україна, вони виконують роль підтримки суспільних поглядів; у ринкових системах (США) асоціації відіграють суттєву роль у формуванні політики, прийнятті важливих рішень. Професійні об'єднання разом з іншими недержавними громадськими організаціями виступають однією з найефективніших форм самоорганізації суспільства. Громадянське суспільство, у якому головним об'єктом є людина з власною системою цінностей, зі своїми інтересами і потребами, не може існувати без неурядових організацій, які дають змогу кожному громадянину брати участь у всіх суспільних процесах, відстоювати свої думки, права, власну громадянську позицію [3, с. 55].

Професійні асоціації в галузі освіти мають давню історію, і коріння їх походження пов'язане зі становленням демократії у США, яка виникла в результаті узгодження інтересів перших переселенців з Європи, відстоювання здобутків колоній перед намірами метрополії, пошуку консенсусу між місцевими громадами та урядом. Наприкінці XVIII століття в американській освіті виникло протиріччя між поглядами на освіту як джерело майбутнього процвітання суспільства, з одного боку, та відсутністю громадської підтримки вчителів, недовірою та неповагою до вчителювання – з іншого. Подолання цього протиріччя вбачали у запровадженні спеціальної підготовки вчителів, а разом з цим і у визначенні загальних підходів до розв'язання їхніх проблем. Саме це стало поштовхом до створення ініціативною групою Нью-Йорка Спільноти об'єднаних учителів (Society of Associated Teachers, 1794), яка розглядається нами як перший крок до корпоративного єднання. Колективна діяльність у форматі професійного діалогу уможливила формування перших професійних вимог до вчителів, підготувала підґрунтя для створення закладів професійної педагогічної освіти.

У дослідженні Т. В. Ларіної виділено п'ять етапів еволюційного розвитку американських професійних об'єднань учителів: 1) початковий (кінець XVIII ст. – середина XIX ст.), який характеризується створенням асоціацій на місцях, у громадах, адміністративних округах та спрямованістю зусиль освітян на відкриття навчальних закладів різного типу; 2) реформаторський (середина XIX ст. – початок XX ст.), під час якого стало можливим створення професійних об'єднань учителів на рівні окремих штатів та розпочато діалог між громадою і державними органами щодо перспектив розвитку освіти та підготовки вчителя; 3) об'єднувальних (початок XX ст. – середина XX ст.), у межах якого відбулося утворення національних та міжнародних неурядових організацій у США; 4) період структурно-функціональних перетворень (середина XX ст. – 80-ті роки XX ст.), спрямованих на удосконалення механізмів вимірювання якості навчального та управлінського процесів у закладах освіти, набуття освітніми проблемами статусу національних пріоритетів; 5) період інформатизації суспільства (80-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.), що спричинило швидкі темпи накопичення знань, перехід до компетентнісного підходу в освіті, запровадження комп'ютерних технологій спілкування та розширення меж діяльності асоціацій [1, с. 13].

Зазначимо найбільш важливі події та процеси в американській педагогічній освіті з огляду на мету цієї статті. Безперечно, це пошук шляхів

розв'язання протиріччя між відсутністю єдиних вимог до змісту й рівня підготовки учнів у школі та вимогами коледжів щодо готовності випускників до подальшого навчання. В результаті обговорень у професійних колах, з ініціативи професійних асоціацій, наприкінці XIX століття було започатковано систематичну перевірку навчальних закладів та інспектування умов за елементарними, колективно визнаними показниками: кількість викладачів, терміни навчання, умови прийому. До цієї роботи залучалися члени організацій, які самі працювали у галузі. Проте на урядовому рівні такі питання ще не ставилися. Центром дискусій щодо показників роботи школи стали такі організації, як Асоціація коледжів та шкіл середніх штатів (Middle States Association of Colleges and Schools, 1887), Асоціація Нової Англії (New England Association, 1885), Північно-центральна асоціація коледжів та шкіл (North Central Association of Colleges and Schools, 1895), Південна асоціація коледжів та шкіл (Southern Association of Colleges and Schools, 1895), Північно-західна асоціація коледжів та шкіл (Northwest Association of Schools and Colleges, 1917). Кожна з названих організацій була центральною для певної адміністративної території країни. Саме ними було започатковано процедури акредитації навчальних закладів та розпочато пошук шляхів забезпечення виконання спільних вимог. Цей напрям і сьогодні залишається актуальним для професійних асоціацій щодо здійснення впливу на розвиток педагогічної освіти у США.

Важливу роль у піднятті статусу громадських організацій вбачаємо в роботі професора А. Фолкнера, який сформулював у 1915 році критерії зрілості професійної діяльності, за якими її можна кваліфікувати як професію, а саме: наявність бази фахових знань, що ґрунтуються на теоретичній та практичній підготовці; системи сертифікації, яка гарантує суспільству готовність фахівця до виконання професійної діяльності; прагнення тих, хто працює, виконувати діяльність на благо суспільства; професійну автономію та певну монополію влади у межах професії; кодекс професійної етики [7, с. 70]. За цими критеріями педагогічна професія може кваліфікуватися як така, що сформувалася на початку XX століття, проте на практиці вона залишилася «квазі-професією» аж до кінця століття.

Підняття статусу педагогічної професії відбувалось у контексті руху за професіоналізм, спричиненого діалогом між державою, професійними спілками, асоціаціями вчителів щодо поглядів на реформи шкільної освіти, підходи до підготовки та професійного розвитку вчителів, створення умов рівного доступу до освіти всіх верств населення країни. Підтвердженням цьому можуть слугувати доповідь Національної комісії з педагогічної майстерності (the National Commission on Excellence in Education), офіційного органу федерального департаменту освіти США, *Нація у небезпеці* (A Nation at Risk, 1983), та доповідей-відповідей Групи Голмса (the Holmes Group), неурядової організації, *Майбутні вчителі* (Tomorrow's Teachers, 1986), *Майбутні школи* (Tomorrow's Schools, 1990) та *Майбутні педагогічні навчальні заклади* (Tomorrow's Schools of Education, 1995), в яких окреслюються основні вектори професійного удосконалення вчителів та реформування педагогічної освіти: покращення підготовки з предмета та методики викладання, збільшення уваги до теорій

розвитку особистості, психології навчання та розвитку, підвищення статусу та компетентності працівників, об'єднання загальноосвітніх шкіл і педагогічних навчальних закладів навколо дослідницьких університетів задля професіоналізації педагогічної праці [10].

Наприкінці ХХ ст. у суспільстві поширилися погляди на вчителів як на ту силу, що здатна вивести націю на нові передові рубежі. Американський науковець Т. Гаскі (Т. Gasky) зазначає, що «ще ніколи до цього часу питання професійного розвитку не отримували такої уваги з боку суспільства» [6, с. 42]. Педагогічна освіта у США набула університетського статусу, сформувалися уніфіковані ліцензійні вимоги, якість педагогічної освіти забезпечується численними професійними асоціаціями через процедури акредитації навчальних закладів та сертифікації вчителів. Ці процеси є тривалими, оскільки, передбачають визначення та захист претендентами основних шляхів розв'язання поставлених завдань, підготовку матеріалів щодо самоаналізу діяльності (акредитація) чи портфоліо індивідуальних досягнень (ліцензування, сертифікація), отримання допомоги з боку зовнішніх спостерігачів, наставників, консультантів, перевірку наданої інформації шляхом відвідування експертами навчальних закладів та підготовки ними офіційних висновків-рекомендацій. Цей процес супроводжується семінарами-тренінгами з питань аналізу та оформлення матеріалів. На сайтах організації представлені вимоги до претендентів, організовано зв'язок із відповідальними консультантами. Крім того, проводиться роз'яснювальна робота щодо важливості систематичного вивчення результатів діяльності, коментуються позитивні здобутки, розглядаються причини невдач.

У США визнано такі категорії вчителів: 1) ліцензований учитель (licensed teacher), який, отримавши ліцензію на діяльність, готується до складання сертифікаційних тестів; 2) сертифікований учитель (certified teacher), який пройшов додаткову підготовку за професійними стандартами, виконав всі вимоги та отримав сертифікат професійної асоціації; 3) учитель-майстер (advanced teacher), який демонструє високий рівень компетентності з предмета викладання, має сертифікацію у визнаній неурядовій професійній організації, наприклад, Національній раді професійно-педагогічних стандартів (the National Board for Professional Teacher Standards), підтримку з боку колег; 4) вчитель-лідер (leader teacher), який є ініціатором реформаторських перетворень у школі, надає професійну допомогу колегам у їхньому фаховому зростанні [1]. Визнання такої градації вчителів дало змогу сформулювати вимоги до кожної з названих категорій, запропонувати відповідні програми професійного удосконалення, узгодити процедури оцінювання діяльності та визнання отриманих результатів. Особливий акцент зроблено на підтримці молодих вчителів, яку досліджувала Т. Г. Чувакова [2].

Отже, вплив американських професійних асоціацій на якість педагогічної освіти відбувається через колективне визнання професійних вимог до претендентів, визначення необхідних навчально-матеріальних умов щодо здійснення навчального процесу, оцінювання якості кадрового забезпечення, систем та процесів. Постійний пошук консенсусу між офіційними органами освіти державного і місцевого рівнів, громадськими організаціями та

професійними об'єднаннями є характерною рисою американської освіти.

Аналіз діяльності професійних асоціацій США дає підстави констатувати різноманітність функцій, які вони виконують, послуг, які надають, структур організацій, напрямів діяльності, що створює певні проблеми для дослідників. Спостерігається також значна варіативність у використанні термінологічного апарату у назвах таких об'єднань: вони можуть називатися асоціаціями (National Science Teachers Association), радами (National Board of Professional Teaching Standards, National Council of Teachers of Mathematics), спільнотами (International Society for Technology in Education), консорціумами (Interstate New Teacher Assessment and Support Consortium), корпораціями (Computer Using Educators), федераціями (American Federation of Teachers). Незважаючи на це, вони, як правило, виконують спільні завдання, що уможливило окреслення основних напрямів їхньої діяльності: 1) надання професійних послуг щодо організації професійного розвитку вчителів; 2) налагодження ефективної співпраці зі школою з метою перенесення фахового розвитку у звичне для вчителів середовище; 3) встановлення професійних зв'язків задля вдосконалення діяльності; 4) визначення стратегічних завдань.

Список використаних джерел:

1. Ларіна Т. В. *Професійний розвиток учителів у американських асоціаціях освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти»* / Т. В. Ларіна. – К., 2013. – 20 с.
2. Чувакова Т. Г. *Професійне становлення молодого вчителя у США : дис. кандидата пед. наук 13.00.04* / Чувакова Тетяна Григорівна. – К., 2004. – 188 с.
3. Шаров Ю. *Система трансформації суспільного управління: від адміністрування до менеджменту* / Ю. Шаров // *Формування демократичного та ефективного державного управління в Україні : Мат. наук.-практ. семінару*. – Видавництво УАДУ, 2002. – С. 55–58.
4. *A Memorandum on Lifelong Learning, European Commission, Unit E-3* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bologna-berlin2003.de/> - дата користування 11. 05. 2013.
5. Harlow G. Unger. *Encyclopedia of American Education* [Електронний ресурс]. – Infobase Publishing, 2007 – p. 1370. – Режим доступу : <http://books.google.com.ua/books/> / дата користування 11.05.2013.
6. Guskey T. *Results-oriented professional development: In search of an optimal mix of effective practices* / T. Guskey // *Journal of Staff Development*. – 1994. – № 15. – P. 42–50.
7. Resnick L. *Education and the learning to think* / L. Resnick. – Washington, D. C : National Academy Press, 1998. – 234 p.
8. Malcon Tight. *Key Concepts in Adult Education and Training* – Taylor & Francis e-Library, 2004. – 208 p.
9. Maqbool Ahmad. *Comprehensive Dictionary of Education* [Електронний ресурс] / Atlantic Publishers & Dist, 1 июля 2008. – p. 546. – Режим доступу : <http://books.google.com.ua/books/> / дата користування 11.05.2013.
10. *The Holmes Partnership Trilogy: Tomorrow's Teachers, Tomorrow's Schools, Tomorrow's Schools of Education*. – New York, Peter Lang Publishing, Inc., 2007. – 293 p.